

_____:ne

_____:fe הכיתה

החינוך בספרטה

פלוטרכוס, ההיסטוריון של העת העתיקה, כתב כי הפוליס ספרטה הייתה מעין מחנה שבו נקבע לכל אדם תפקיד. עיקרו ומהותו של התפקיד היה שירות למען המדינה.

אנשי ספרטה סברו כי ייעודם הוא לשרת את טובת המדינה ולא לדאוג לצורכיהם הפרטיים. רעיון זה הונחל לילדים מרגע לידתם. לפניכם עיבוד לקטעים מספרו של ההיסטוריון פלוטרכוס.* הקטעים עוסקים בשלבים שונים של התפתחות הילד בספרטה מרגע לידתו ועד להיותו אדם בוגר.

קראו את הקטעים וענו על השאלות המלוות אותם.

- 01_____
1. ליקורגוס, שהיה מייסד המשטר המיוחד של ספרטה, סבר כי הילדים הם רכוש משותף של המדינה ולא רכושם של הוריהם. כיצד מסייעת דעה זו להפוך את הילדים לצייתנים ולממושמעים?

*מתוך: "חיי אישים - אנשי יוון", ליקורגוס, מאת פלוטרכוס בתרגום א"א הלוי, הוצאת מוסד ביאליק.

היסטוריה

01/03

2. כשנולד ילד, הביאו אותו בפני זקני השבט. אם היה בריא ואיתן - זכה בחיים, אך אם היה חלש - הפקירו אותו לרגלי ההרים לחיות טורפות. זה כלל אכזרי. מדוע, לדעתכם, קבעו אותו? האם, לדעתכם, התנגדו לו ההורים?

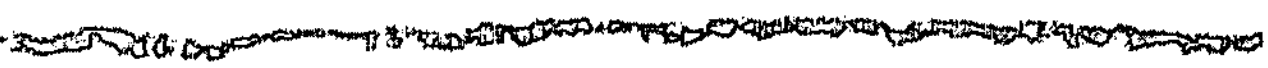
02

3. הילדים הורגלו לא להיות בררנים במאכלים, לא להיבהל בחשכה, לא לפחד מבידודות ולא לבכות. לשם מה הורגלו הילדים לחיות בדרך זו?

03

4. בגיל שבע חולקו הילדים לקבוצות שבראשן מאמן. הם צייתו לפקודותיו וקיבלו את עונשיו. מדוע התחנכו הילדים בחינוך משותף תחת שליטת מאמן בגיל כה צעיר? מה רצה המשטר להשיג בכך?

04

היסטוריה

01703

5. קרוא וכתוב למדו רק מעט כדי להסתדר בחיים היומיומיים.

05 _____

א. מי קבע את הצרכים? _____

ב. את מי זה שירת ובאיזה אופן? _____

6. לשם מה צריכים ילדים בימינו לדעת קרוא וכתוב?

השוו זאת לצרכים בתקופת ספרטה.

06 _____

7. כל שאר חינוכם היה לציית לפקודות. מגיל 12 קיבלו מעיל אחד לשנה.

בשר גופם היה יבש וקשה והם הורגלו להתרחץ רק במשך כמה ימים

בשנה. הם ישנו על סוף ועל קנים שאספו תחילה ואחר כך התקינו

בידיהם בלי סכין.

במה סייע חיזוק הגוף למטרה שהציב לעצמו המשטר?

07 _____

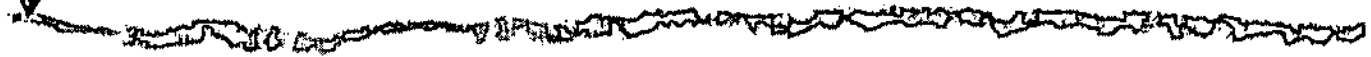

היסטוריה

01/03

8. בראש כל קבוצת נערים מתבגרים עמד מדריך שהמשיך לאמן אותם בקרבות, אך בבית היה המדריך משתמש בהם כמשרתים לסעודתו. על הגדולים הטיל להביא עצים ועל הקטנים ירקות, והם היו גונבים ומביאים לו. אם נתפס נער בגנבתו, היה סופג מכות רצועה רבות על היותו גנב רשלן ולא זריז. עונש הנתפסים היה מלקות ורעב. מזונותיהם ניתנו להם בצמצום כדי שיילחמו בעצמם במחסורם ויהיו נאלצים להעז ולהערים על זולתם. וכל-כך נזהרו הנערים בגנבותיהם, עד שאחד מהם שגנב גור שועלים והסתיר אותו תחת מעילו הניח לו לקרוע את בטנו בציפורניו ובשיניו ולהמיתו, ובלבד שלא תתגלה גנבתו. בחברה שלנו הגנבה היא עברה על החוק. מה דעתך על יחסם של הספרטנים לגנבה ולגנבים?

08

היסטוריה

01/03

9. כאשר בגרו והחלו להתאמן בשירה ובנגינה, מטרת שירתם ונגינתם הייתה לעודדם למאמץ. נושאי השירה היו רציניים וחינוכיים. רוב השירים עסקו בגיבורי ספרטה, שיבחו את אלה שמתו על הגנת ספרטה וחירפו את רכי הלב כאנשים שחייהם עלובים ורעי מזל.

א. מהם הנושאים שעליהם שרו בספרטה? (נושא אחד מוזכר בקטע. האם אתה יכול להעלות בדעתך נושאים נוספים ששרו עליהם?)

ב. כיצד מסייעת התרכזות בנושאי שירה מסוימים למטרתו של השליט?

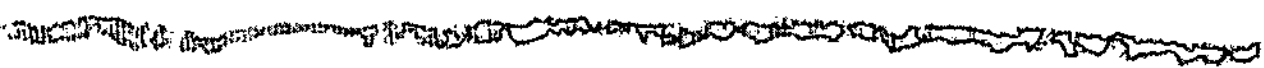
10. ליקורגוס לא נתן לרוצים בכך לצאת אל מחוץ לעיר, לנדוד בארצות נכר, ללמוד מנהגים זרים ולחקות אורחות חייהם של אנשים ממשטרים שונים.

א. מדוע לא אפשר ליקורגוס לאזרחים לצאת מן העיר? ממה חשש?

09

10

11

היסטוריה

01/03

ב. מה היה קורה לך אילו נאסר עליך לעזוב את מקום היישוב שלך?
האם היית מפסיד דבר-מה, או אולי מרוויח?

11. השיא שאליו שאף הספרטני היה הקרב. המשורר טירטיוס, שחי

בספרטה במאה השביעית לפנה"ס, כתב:

"הבה בכל לבבנו נצא להלחם על ארצנו

נפש מנגד נשליכה, על ילדינו נגן

שכם אל שכם בני נוער על עומדיכם הלחמו

הלאה כל פחד וחיל במלחמה הנטושה"

וההיסטוריון פלוטרכוס כתב:

"הם היו העם היחיד אשר מצא, בעצם, מנוח במלחמה. כאשר צבאם היה

ערוך לקרב היה המלך פוקד להשמיע שיר תהילה לאל והוא עצמו היה

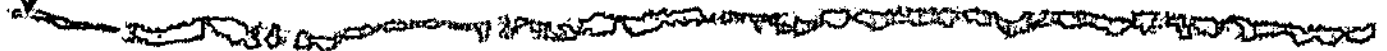
מתחיל להתקדם בראש חילו. היה זה מחזה כביר ונורא כאחד לראותם

צועדים לקול חליליהם, בסדר מופתי במערכותיהם, וכולם כאחד שלווי

נפש".

בשני המקורות הנ"ל מתוארת לחימתם של הספרטנים.

א. מה אפשר ללמוד מהם על רוח הלחימה של אנשי ספרטה?

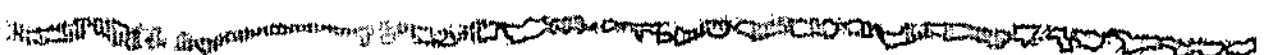

היסטוריה

01/03

ב. תארו במילים שלכם את היציאה לקרב על פי הקטע של פלוטרכוס.

12. סכמו: כיצד פעל ליקורגוס, שליט ספרטה, כדי להשיג את מטרתו? מה עשה כדי להפוך את האזרחים לגוף צייתן הפועל למען המדינה בלבד?

01/03

החינוך בספרטה

תוכן המשימה

במשימה זו מוצגים קטעי מקורות מעובדים מתוך ספרו של פלוטרכוס, והתלמידים מתבקשים לנקוט עמדה כלפי דפוסי החינוך בספרטה ולהבין את הקשר בין דפוסי חינוך אלה ודמותו של האזרח האידאלי. כמו כן התלמידים נדרשים להשוות בין החינוך הספרטני לבין אידאלים חינוכיים מושרשים בתרבות שלנו.

מפתח תשובות

פריט:	01
שאלה:	1
דרגת קושי:	קשה

תשובות נכונות:

- העובדה שהילדים הם רכוש המדינה מעניקה למדינה את הסמכות לשלוט על חינוכם ושוללת נטיות אינדיבידואליסטיות.
- דוגמות לתשובות: "אנשי ספרטה הסבירו לילדים שמאז שהם נולדים צריך לשרת את טובת המדינה ולא לדאוג לצורכיהם הפרטיים". - 2
- "הילדים, מאז שהם נולדו, היו שייכים למדינה והם היו רגילים לעשות מה שקבעה המדינה". - 2
- "עמדה זו מסייעת להפוך את הילדים לצייתנים. הם לימדו את ילדיהם לשרת ולהילחם". - 1
- "לדעתי, עמדה זו מסייעת מאוד כי כבר בגיל צעיר אין לילדים את החוס של המשפחה והם הולכים לאימונים צבאיים". - 1

מפתח ציונים:

- ציון של שליטת המדינה על כיוון חינוכם של הילדים - 2
- חשובה חלקית - 1
- אחר, לא ענה - 0

פריט:	02
שאלה:	2
דרגת קושי:	קשה

תשובות נכונות:

- המטרה: בחירת החוקים והיפטרות מהחלשים, כדי שהנשארים יוכלו לשרת את מטרותיו של המשטר (יציאה למלחמה וכדומה).
- דוגמות לתשובות: "מטרת החוק הייתה שכל ילד צריך לעזור אבל אם הוא חלש, אז הוא לא יוכל לשרת את הצבא. לפי דעתי, ההורים לא התנגדו מפני שהם רצו שילדיהם ישרתו את המדינה שלהם". - 2
- "מטרת המשטר בקובעו כלל זה הייתה: הם רצו שיהיו להם אנשים חזקים ושינצחו במלחמות.

- לפי דעתך, ההורים התנגדו שיהרגו את ילדיהם". - 2
- "לא, בגלל שזה היה החוק ואם יש ילד שהוא לא חוק אלא חלש הוא לא יכול לעזור". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה הכוללת גם את עניין בחירת החוקים לשירות המשטר וגם הבעת דעה לגבי עמדת ההורים - 2
- 1 - תשובה חלקית
- 0 - אחר, לא ענה

- פריט: 03
- שאלה: 3
- דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

- כדי לפתח תכונות הרצויות לאיש צבא.
- דוגמות לתשובות: "הילדים הורגלו להיות בדרך זו כדי להיות אנשים אמיצים. לא היה אכפת להם מעצמם רק מביטחון המדינה כדי שיוכלו לעמוד במלחמות הקשות". - 2
- "הספרטנים חשבו כי אם הילדים יחונכו כילדי מלחמה, הם יגדלו אנשי צבא חסונים שיוכלו להילחם ולהגן על המדינה". - 2
- "כדי שאם תהיה מלחמה הם יאכלו מה שיש ולא יפחדו להילחם בחושך, ואם יהיו לכבד הם לא יפחדו - להילחם לכבד". - 1

מפתח ציונים:

- הכללה לגבי תכונות של איש צבא - 2
- 1 - תשובה חלקית
- 0 - אחר, לא ענה

- פריט: 04
- שאלה: 4
- דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- חינוך בקבוצה וציות למאמן מכשירים לצייתנות למשטר וכן לשיתוף פעולה ולעזרה הדדית.
- דוגמות לתשובות: "הילדים חונכו בגיל כה צעיר בחינוך משותף כדי שיתרגלו להיות כיהוד במצבים קשים.

01/03

- המשטר רצה להשיג יותר משמעת וילדים צייתנים". - 2
- "המשטר רצה להשיג בכך שלא יהיו ילדים שונים. כולם יחונכו אותו דבר ולא יהיה לכל אחד את החוקים של ביתו. לכולם יהיה אותו חינוך". - 2
- "המשטר רצה להשיג בכך שיהיו לו ילדים חזקים ותהיה משמעת לכל הילדים". - 1

מפתח ציונים:

- הסבר הכולל צייתנות, אחידות ועזרה הדדית - 2
- תשובה חלקית - 1
- אחר, לא ענה - 0

- פריט: 05
- שאלה: 5
- דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- א. הצרכים נקבעו על ידי המדינה.
- ב. שירת את שליטי המדינה ומטרותיהם.

- דוגמות לתשובות: א. המשטר קבע את הצרכים. ב. שירת את המדינה. - 2
- תשובה חלקית: א. את הצרכים קבע המאמן. ב. זה שירת את המדינה כדי שהילדים יגדלו ויוכלו להיות מפקדים. - 1

מפתח ציונים:

- תשובה העונה לשני החלקים - 2
- תשובה חלקית נכונה - 1
- אחר, לא ענה - 0

- פריט: 06
- שאלה: 6
- דרגת קושי: פריט חדש

תשובות נכונות:

- כל תשובה הגיונית המתייחסת לאורח החיים הנוכחי ומבטאת מודעות לכך שצורכי קריאה וכתביה בימינו רבים יותר מאשר בספרטה.

01/03

פריט: 07

שאלה: 7

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

מטרת חישוב הגוף הייתה לחנך את הילדים לעמידה בתנאים קשים של מלחמה ולהוטר תכיעות מהמדינה. דוגמות לתשובות: "הם חונכו להיות חזקים ומוכנים למלחמה, לא היו מפונקים ולא דרשו הרבה מהמדינה".

2 -

- "חישוב הגוף סייע למטרת הלחימה שהם יעברו במכשולים ולא יכאב להם ויהיו רגילים להתקלח רק כמה

ימים בשנה ולישון במקומות לא הכי נוחים". - 2

- "כדי שיתרגלו למצב שהם יהיו בו במלחמה". - 1

מפתח ציונים:

ציון של עמידה בתנאים קשים וחוסר תובענות - 2

חשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 08

שאלה: 8

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

בימינו - איסור גנבה. לפי פלוטרכוס, היה בימי ספרטה איסור על הילדים להיתפס בגנבה. מתקבלת כל עמדה רלוונטית ומנומקת המתייחסת לשוני זה בהתייחסות לגנבה.

דוגמות לתשובות: "לדעתי, זה לא חוק טוב. לא היו צריכים לתת לילדים בגיל כה צעיר לגנוב ולעשות דבר - פשע אך בספרטה זה לא היה פשע. למה הילדים צריכים לקבל מכות הם לא אשמים שתפסו אותם". -

2

- "לפי דעתי, אז אפשר היה לגנוב כי הם התבססו על הישרדות וריוות". - 2

- "לדעתי, להיות גנב זה לא דבר טוב אבל אז זה היה טוב אולי בזמן מלחמה". - 1

מפתח ציונים:

דעה מנוסחת היטב ומנומקת - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

01/03

פריט: 09
שאלה: 9.א
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

נושאי השירה היו בעיקר: שבח הגיבורים ומסירותם וגינוי חסרי האומץ במלחמה.
דוגמות לתשובות: "הנושאים היו על גיבורי ספרטה, שירים על המלחמות ושירים על ניצחון כדי לעודד אותם

לצאת לקרב". - 2

- "הנושאים ששרו היו על האנשים הגיבורים שמתו בהגנתם על ספרטה ואולי שרו על המלחמות שבהן

ניצחו או הפסידו". - 2

- "על גיבורים". - 1

מפתח ציונים:

תשובה מנוסחת היטב המציינת לפחות שני נושאים - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 10
שאלה: 9.ב
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

מטרת השירים לעודד ולאחד את האנשים סביב למטרות המדינה או ללמד את ההיסטוריה של ספרטה.
דוגמות לתשובות: "אולי הם שרו שירים כדי לעודד אותם לצאת לקרב, שיראו איך גיבורי ספרטה ניצחו וכך

ינצחו גם". - 2

- "השירה מסייעת בזה שהם יתרכזו במטרה וירצו להילחם, וזה מה שהשליט רוצה". - 2

- "בגלל שהשירים נותנים מסר להגן על הארץ, או כל האנשים יגנו על הארץ". - 1

מפתח ציונים:

הסבר מנוסח היטב הכולל עירוד למטרות המדינה - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

01/03

פריט: 11
שאלה: 10.א
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

השפעה זרה עלולה להסיט את דעת האזרחים ממטרות המשטר שהן צייתנות, חוסר תובענות והסתגלות לתנאים קשים, ועלולה לגרום להם לאמץ נורמות אחרות.
"הוא לא הרשה כי חשש שהם יתנהגו כמו במדינות אחרות ולא יגנו על מדינתם".
"הוא חשש מכך שהם ילמדו לא להתאמץ כל כך בשביל המדינה ושהם לא יקדישו את כל כוחם למדינה, והוא חשש מזה שמדינות אחרות יסיתו אותם". - 2
"הוא חשש שהם יראו שכמקומות אחרים הרבה יותר טוב והרבה יותר קל ויעברו לגור לשם או לעבור את המשטר". - 2

מפתח ציונים:

הסבר הגיוני ומנוסח - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 12
שאלה: 10.ב
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

רווח אפשרי - לימוד דברים חדשים. הפסד אפשרי - עזיבת מקום הולדת.
כל הבעת עמדה אישית מנומקת.
דוגמות לתשובות: "אני הייתי מרגיש הפסד כי כל אחד רוצה לפעמים להיות במקום אחר ולא בארץ שאתה רגיל אליה". - 2
- "הייתי מפסידה לראות איך ערים אחרות שונות בחינוכם וכתרבותם, והייתי מפסידה את היופי שלהם; ויכול להיות שהייתי יכולה להרוויח בכך שאני אהיה מסורה לעיר שלי, והחינוך מתאים לי". - 2

מפתח ציונים:

הבעת עמדה הגיונית ומנוסחת היטב - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

01/03

פריט: 13
שאלה: א.11
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

המלחמה הייתה דבר מרכזי בחייהם של הספרטנים ושאיפתם העליונה. הייתה להם נכונות להקרבה עצמית ואומץ לב רב.

דוגמות לתשובות: "שהם אהבו להילחם ושאפו להילחם, נלחמו ביחד ולא פחדו, שרו את ההמנון והתקרמו כשהמפקד בראשם". - 2

- "אפשר ללמוד שהספרטנים אהבו את המלחמה, והקרב הביא מנוחה לנפשם". - 2
- "אפשר ללמוד שאנשי ספרטה הם לוחמים על מולדתם ומוסרים את עצמם למלחמות ולקרב כרי לנצח". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה הגיונית ומנוסחת היטב - 2
- תשובה חלקית - 1
- אחר, לא ענה - 0

פריט: 14
שאלה: ב.11
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

תיאור מתאים לכתוב בקטע, הכתוב במילים של התלמיד.

דוגמות לתשובות: "בני הנוער מסודרים וצועדים, המלך בראש הצבא, השיר מנוגן וכולם צועדים למלחמה ומוכנים להילחם". - 2

- "הצבא היה ערוך למלחמה. המלך פקד להשמיע את ההמנון, והוא התחיל לצעוד בראש וכולם צעדו בסדר, שלווי נפש". - 2

מפתח ציונים:

- תיאור מלא מנוסח במילים אחרות מאלו שבטקסט המקורי - 2
- תשובה חלקית - 1
- אחר, לא ענה - 0

01/03

פריט: 15

שאלה: 12

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

הפקעת הילדים ממשפחתם ושלטון המבוגרים על חייהם. חינוך הילד לפי צורכי המדינה (חינוך לצייתנות, למשמעת, לחוסר תובענות ולהסחגלות לתנאים פיזיים קשים).
דוגמות לתשובות: "מגיל צעיר הוא חינוך את הילדים למלחמה ולעצמאות. כשהם גדלו הם היו רגילים לתנאים קשים, היה להם כוח סבל והם הפכו לצייתנים". - 2

